

Brug in landschap

Breed overleg bij aanpak Aa-systeem verdient navolging

Otter en vis varen wel bij vernieuwde brug

Otters ontmoeten bij wegen nog vele conflictplekken. Vernieuwing van kunstwerken in de infrastructuur biedt gelukkig (ecologische) kansen. Het is de kunst deze kansen tijdig in goed overleg te verzilveren. Brugvernieuwing in de Helomaweg over de Wapserveense Aa leidde tot vlotte doorgang voor auto's, een veilige otterpassage, vernieuwing van de stuw en het herstel van visotrek rond de stuw. Een goede praktijk!

Tekst en foto's Hans Bekker

Otermigratie

Lyfe & Nature centrum De Rietnymf heeft voor het waterschap Drents Overijsselse Delta knelpunten in de ottermigratie rond het uitzetgebied in Noordwest-Overijssel geïnventariseerd (2016). Bij stuwen en bruggen in waterlopen is bijvoorbeeld voorgesteld een doorlopende oever en/of een tunnel onder de weg te realiseren; zo ook voor brug en stuw in de Helomaweg. Verder zijn adviezen gegeven voor het beheer van aanliggende oevers. Waar is geleidende dekking via struiken, heggen of ruigte van belang en hoe kan onderhoud aan oevervegetatie gebeuren zonder rasters te vernielen.

Vanuit het uitzetgebied in Noordwest-Overijssel zwermen otters naar andere leefgebieden; zo ook langs de Steenwijker, Wapserveense en Vledder Aa naar Zuidwest-Drenthe. Afgelopen jaren zijn overal langs de Aa's ottersprijntjes gevonden. Dit Aa-systeem met aanliggende natte terreinen en (zandwin)plassen vormt een goed otterleefgebied. In deze stromen zijn stuwen geplaatst wat migratie van vis en otters bemoeilijkt.

Gerekend vanaf de Weerribben was al eerder bij de eerste stuw, in de Steenwijker Aa de Wulpen, een vistrap aangelegd en later een otterbuis in de plattelandsweg als fauna passage. Rond de derde stuw, waar de Vledder Aa afsplitst van de Wapserveense Aa, de Driesprong, was ook een vistrap gemaakt. Bij beide vistrappen was ruimte voor een reeks bekkens gemaakt met cascades van hout en/of steen. In 2016 adviseerde Lyfe & Nature centrum

De Rietnymf het waterschap over ottermigratie, zie kader Ottermigratie. Zij signaleerden knelpunten bij stuwen en kruisende wegen en schetste mogelijke oplossingen. Zo ook voor de tweede stuw in de Wapserveense Aa, gelegen direct naast de brug in de provinciale Helomaweg, N353. Stuw en brug waren bijna onneembaar voor vis en otter.

Knelpunt 52 De kruising van Helomaweg en Wapserveense Aa staat opgetekend in Alterra-rapport 2513 als knelpunt

Otterpassage - doorlopende oever onder vernieuwde brug.

Ottervonnissen

De Staat is in 2013 in het zogenaamde Ottervonnissen veroordeeld tot het verminderen van het aantal verkeersslachtoffers. Alterra kreeg opdracht de knelpunten in en tussen ottergebieden veroorzaakt door infrastructuur te inventariseren (Alterra-rapport 2513). 22 locaties zijn als actueel knelpunt aangemerkt en 79 locaties als potentieel knelpunt. Op basis van dit rapport heeft het Gerechtshof op 4 november 2014 de Staat geboden om de actuele en urgente verkeersknelpunten aan rijks-, provinciale en gemeentelijke wegen gefaseerd op te lossen. Diverse actuele en potentiële knelpunten zijn opgelost, maar vele nog niet. Op 2 september 2016 is de Staat gesommeerd door Das & Boom en Otterstation op korte termijn enkele urgente knelpunten op te lossen en aan te geven wat is gedaan bij de niet urgente knelpunten.

nummer 52; geassocieerd als 'potentieel, niet urgent'. 'Potentieel' zijn knelpunten waar nog geen otters zijn doodgereden. Onderzoek is nodig of otters hier daadwerkelijk risico lopen bij passeren van de weg. Helaas is ter plekke in herfst 2015 een otter doodgereden, zie kader Ottervonnissen.

Otterpassage en vissluis Helomaweg Het waterschap wilde de stuw bij de Helomaweg vispasseerbaar maken, maar voor een vistrap ontbrak ruimte. Tegelijkertijd moest de provincie de brug vervangen. Dat vroeg om plannen voor zowel brug als stuw. Bovendien bood dit kansen voor vis en otter. Na wat zoeken, duwen en trekken leidde een overleg tussen ecologen en weg- en waterbouwkundigen van provincie, betrokken gemeente en waterschap tot de nu gerealiseerde oplossing. De nieuwe brug is ontworpen met een langere overspanning die ruimte biedt voor onder de brug doorlopende oevers. Deze zijn van belang, omdat otters zich vooral via oevers verplaatsen. Bruggen en duikers zonder doorlopende oever worden veelal bovenlangs gepasseerd, met grote kans op doodrijden. Otterpassages gecombineerd met geleidende en stoppende rasters zijn veiliger. Omdat naast de Wapserveense Aa zandwegen lopen, zijn geleidende rasters alleen om stuw en vissluis geplaatst. De zandwegen en daarmee de Helomaweg zijn daardoor slechts gedeeltelijk voor otters afgesloten. Verkeerde keuzen door otters zijn wellicht te voorkomen met geleiding-biedende heggen en ruigte aan de veilige zijde van rasters.

De nieuwe stuw is op enige afstand van de brug geplaatst, waardoor ruimte ontstond voor een vissluis tussen stuw en brug, zie kader Vissluis.

Vispassages zullen simpel gedacht bevorderlijk zijn voor otters. Door optrek zal de diversiteit aan vis toenemen, maar of dat kwalitatief en kwantitatief goed voedsel oplevert is slechts een aanname. Daar-

naast bieden vistrappen veilige passage langs een stuw of sluis.

Toekomst Bureau Visadvies zal een jaar lang met een fishcounter en camera controleren of de vissluis goed werkt. De eerste passage van vis is al op camera vastgelegd. Nagegaan moet nog worden of de vissluis bijvangst geeft. Is de constructie veilig voor otters? Het waterschap neemt zowel de stuw als de vissluis in beheer. Waterschap en wegbeheerder moeten naast de otterpassage de rasters functioneel houden.

Slot Wel geprikkeld door vermelding in het Alterra-rapport en door het doodrijden van een otter ter plaatse toch een mooi resultaat. Naast vis kan de otter de hogere stuwpannen veilig bereiken. Betrokken medewerkers zagen kansen en verzilverden die. Een voorbeeld dat elders in Nederland en België navolging verdient.

Hans Bekker is voorzitter van de werkgroep CaLutra en redactielid van Zoogdier.

Vissluis tussen brug en stuw.

Vissluis

Waterschap Drents Overijsselse Delta heeft gekozen voor de vissluis van KWT Waterbeheersing om de stuw in de Wapserveense Aa passeerbaar te maken voor vis.

Deze vissluis werkt, als noviteit, op het peilverschil tussen het hoge en lage pand. Drijflichamen sturen een interne basculeconstructie aan waardoor verticaal beweegbare schuiven afwisselend de centrale ruimte vullen met water en weer legen; wat zich telkens herhaalt. Een lokstroom leidt vis naar de ingang van de constructie. De afsluiters zijn vergelijkbaar met het systeem van een schutsluis. Vis kan de constructie vanaf het lage pand inzwemmen en na enige tijd naar het hoge pand verlaten. De doorgang is vrij van obstakels ofwel visen maken geen contact met het interne bewegingsmechanisme.

